

Enric Marquès, escriptor: Papers de publicació immediata

JOSEP
CLARA

«**P**intor, cartellista, dibuixant, grafista, escriptor, col·laborador de *Presència* (...) i de la *Revista de Girona* i un dels fundadors d'*El Punt*. Enric Marquès i Ribalta va ser tot això i més» va dir el diari local arran del traspàs de l'Enric. Ara, a mi, em toca de parlar d'un d'aquests aspectes de la seva personalitat complexa, la d'escriptor, la qual d'entrada he de dir que deriva més de l'activista compromès amb unes idees i un país, que de la «megalomania renaixentista», que ell atribuïa al seu mestre Joan Oribuel.

L'Enric Marquès que jo vaig descobrir al començament dels anys seixanta era, per a mi, simplement, un pintor. Un artista que havia abandonat la feina al banc i l'ambient resclosit de la Girona provinciana i que havia cercat els aires lliures a París. Un home que estimava profundament aquesta terra i que hi retornava anualment per deixar-se seduir per paisatges incomparables com els de Sant Daniel o l'Empordà i el barri vell de Girona. Recordo el seu estudi del carrer de les Ferreries Velles, cumplidor de llibres d'art, i com s'hi movia, en fase creativa, enfrontant-se a la geometria de Sant Pere de Galligants. La descoberta de l'activista, i de l'escriptor, fou posterior i vinculada al setmanari *Presència*.

Corresponsal a París

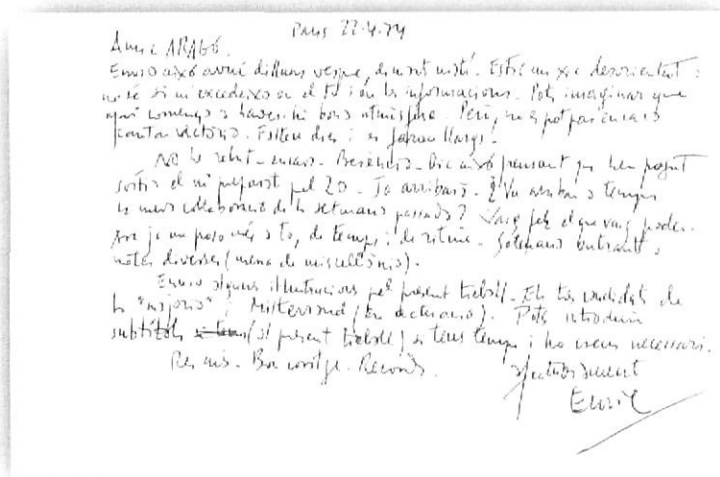
Enric Marquès va començar a escriure l'any 1967, quan tenia trenta-sis anys. És evident que no va partir de zero, perquè posseïa una base sòlida de lectures i de formació autodidacta. A més havia vist món i conegut tota mena d'experiències, essent —com era— un home inquiet. Les circumstàncies foren potser casuals, però de cap manera insòlites. El setmanari *Presència* havia encetat una etapa més moderada —després de la massa atrevida i castigada que havia pilotat Carme Alcalde— i de caire més gironí. Això no volia dir tancar-se en el clos de la ciutat, i Enric Marquès fou reuert a col·laborar-hi bo i sabent que gaudia de l'observatori privilegiat de París, per comentar notícies de caire internacional.

Vencuda la desconfiança personal i superat el recel inicial davant el canvi ideològic de la revista, l'Enric va respondre a la crida i donà proves evidents de la seva repetida generositat. De seguida va enviar les primeres col·laboracions, reveladores d'allò que va ser la seva aportació posterior. Els primers escrits, apareguts a partir del novembre de 1967, foren una crònica sobre la cinquena biennial d'art de París, una glossa sobre la figura de Miguel Ángel Asturias, Nobel de literatura d'aquell any, i un comentari sobre una antologia dels poetes americans i el Vietnam, que li donà l'oportunitat de traduir un poema de Serge Gavrinsky al català. L'experiència degué ser-li grata, perquè ben aviat, al començament de 1968, encetà una secció amb el compromís evident de prosseguir-la: «Pop Miscel·lània», destinada a presentar i a treure la punta a diferents notícies d'actualitat internacional.

Fins a la clausura obligada de la revista l'any 1971, l'Enric va escriure una vuitantena de col·laboracions, repartides entre la secció al·ludida i sobre temes d'art, literatura i política internacional. Sempre sota la signatura d'Eugeni Ribalta i, fora de tres o quatre articles, en català.

Els títols d'alguns d'aquests treballs són prou significatius dels seus interessos: «Antoni Tàpies. Un testimoni de solidaritat» (número 133), «Con el cantante castellano Paco Ibáñez» (138), «El Diari de Campaña de Guevara» (162), «Actualitat de Camilo Torres» (163), «L'avanguardia artística sueca» (164), «Amèrica llatina, un altre Vietnam» (172), «El president destronat» (201), «L'art, l'artista i la societat» (232), «La política, la no-violència i la violència» (234), «Una taca de sang: Indoxina» (255), «La Comuna de París, cent anys després» (308), etc.

Els seus punts de vista sobre la invasió de Txecoslovàquia el 1968, explicats en els comentaris «La democràcia sitiada» (165) i «La lliçó d'un poble» (166) són, igualment, antològics de la seva manera de pensar. Per a Marquès, la resistència txecoslovaca va ser «una fantàstica lliçó de coratge i de patriotisme, com feia temps que la humanitat no en coneixia. La lliçó d'un poble unit contra una potència armada. Una lliçó que no serà perduda enlloc».

Amb la reaparició de la revista l'any 1974, va reprendre la línia anterior, però —en aquesta nova etapa, la qual coincideix amb la tornada a Girona— la participació a la revista fou més directa, bo i integrant-se en el consell de redacció. Fins al 1976, en què abandonà la tasca, per tal de dedicar-se plenament a l'Assemblea Democràtica d'Artistes i a viure intensament els moments eufòrics de la transició, va escriure una cinquantena de treballs, referits sobretot a política internacional.

Uns anys després, quan la revista era mensual, va retornar a col·laborar a *Presència*, ara ja amb el seu nom propi, amb dos treballs que tocaven temàtiques pròximes: «Mites i realitats de les Fires» (novembre 1981) i «Quan les parets tenen la paraula» (octubre 1982).

El Punt Diari

L'any 1979 va aparèixer el *Punt Diari*, primer diari gironí sorgit de la iniciativa privada després de la guerra civil i el segon que sortia en català després del parèntesi de la dictadura franquista. L'empresa, en el sentit col·lectiu del mot, va tenir de bon començament la intervenció remarcable i imprescindible de l'Enric.

El seu treball inicial fou el de compaginador, però la tasca desplegada per un home de la seva capacitat desbordà aviat l'aspecte merament tècnic. Pot afirmar-se que va ser una fita de la redacció pel fet que donava idees, hi escrivia, coordinava les pàgines culturals, connectava amb col·laboradors, feia il·lustracions, empenyia, criticava, discutia... La seva implicació fou molt profunda en alguns moments, però la vida controvertida del diari va dur-lo a una separació inevitable, després d'haver-hi hagut un primer allunyament.

Els escrits de Marquès al *Punt* es refereixen fonamentalment a qüestions culturals i artístiques. Hi toca temes generals com el preu de l'art i d'altres, més concrets, com els comentaris d'exposicions d'artistes gironins. No hi manquen les visions crítiques, com en el cas de l'operació polèmica de pintar de colorines les façanes de les cases del riu Onyar. Alguns d'aquests

escrits van aparèixer en seccions que titulà «Sol solet» i «La crònica». En conjunt, podem parlar d'un centenar d'articles.

Un comentari a part mereixen els vint-i-set articles que inserí a *Presència*, suplement dominical del *Punt*, entre l'octubre de 1984 i el maig de 1985, sota el títol de «Croquis», on sovint se'ns mostra el relat autobiogràfic i els records de postguerra de Conrad, és a dir, el mateix Marquès, que recorda l'ambient enarrit d'aquella època a pobles com Avinyonet de Puigventós. El darrer porta data del 12 de maig de 1985. Pocs dies després esclatava una vaga al *Punt*, i Marquès, fermament compromès amb les reivindicacions, en sortí acomiadat.

No fou, tanmateix, un comiat definitiu, si més no per part d'ell. Va tornar a visitar el diari perquè hi sortís la veu d'un grup d'opinió, que ell mateix batejà com «El pes de la palla», i ens hi deixà el darrer manifest reivindicatiu de Fidel Aguilar (20 de juliol de 1994).

El *Punt*, per tot plegat, va significar una etapa important de la vida de Marquès.

La Revista de Girona

A partir de l'any 1985, Enric Marquès va intervenir activament en la nova etapa de la *Revista de Girona*, editada per la Diputació. La tasca inicial fou la de compaginador, activitat que realitzà fins al 1990. Ben aviat, però, es tornà a repetir l'experiència del *Punt*, perquè la temptació d'escriure-hi era prou contaminadora i propera. L'Enric vivia i vetllava de molt a prop l'elaboració del producte, i l'ocasió era realment propícia i no podia ser desaproveitada. N'esdevingué, inevitablement, conseller de redacció, i la revista es beneficià, així, d'una doble aportació impagable: la tècnica, que conformava el vestit extern de la publicació, i la més intensa i valuosa, de reportar idees i de publicar-hi comentaris sobre temes que ell dominava perfectament.

«Josep Pla».

Enric Marquès amb el primer equip de redacció d'El Punt (1979).

Portada d'El Batall, dissenyada per Enric Marquès (1985).

La part més coneguda d'aquesta col·laboració és a les seccions «Dietari cultural» i «Crònica», on va oferir cap a una vintena de comentaris d'actualitat que li permetien de valorar exposicions, artistes i museus, de glossar obres d'artistes consolidats i de remarcar les propostes innovadores més interessants.

El fet que Marquès col·laborés i donés idees a una revista promoguda per una institució ens obliga a constatar que la paraula «revolucionari», que de vegades hom li ha aplicat, és utilitzada per desqualificar una persona, per justificar que, a certes instàncies, li fos negat el pa i la sal. I és que, més enllà de les idees personals, de les discrepàncies, l'Enric transmetia una sintonia càlida i oberta. «De poques persones —ha reconegut Narcís-Jordi Aragó— ens podíem confiar tant com d'ell a l'hora de recollir criteris, d'escoltar judicis, de confrontar opinions o d'obtenir compromisos. Sempre ens sorprenia amb la seva clarividència; sempre ens estimulava amb la seva passió».

Altres col·laboracions

La majoria dels escrits d'Enric Marquès foren destinats a *Presència* i *El Punt*, representants genuïns de la premsa giropina que supera l'àmbit local. Tanmateix, en una visió panoràmica de la seva producció escrita, cal recordar també les seves col·laboracions en publicacions de caire més local, com el *Bulletí de Llagostera*, *La Xinxeta* i *El Batall*, de Girona (vinculat a l'ADAC) i *La Lleneneca*, on va aparèixer un dels seus darrers articles, la qual cosa confirma el seu suport als grups alternatius que lluiten per tal de palesar que la cultura és força més plural que la que es patrocina des de les instàncies oficials.

A un altre nivell, no podem passar per alt el treball «Origen i situació de l'art actual a Girona», publicat a *Serra d'Or* l'abril de 1972, integrant del dossier dedicat a Girona, on tan bé es conjumina la informació i l'anàlisi dels factors que condicionen la creació artística a la ciutat. I la col·laboració en un altre dossier similar, a les pàgines de *L'Arenç*, el maig de 1983, titulat «El llegat franquista en una capital de "província"».

Hi hauria d'altres escrits en publicacions franceses, dedicades a l'art revolucionari...

Cloenda

Tots els treballs escrits d'Enric Marquès foren pensats per a la seva publicació immediata, per posicionar-se davant d'un fet d'actualitat o d'una actuació concreta. Eren més del present que del futur o del passat. Per això és difícil de trobar-li papers inèdits.

El seu llenguatge responia a les essències populars més característiques, amb les quals entronca tota la seva producció artística. L'ús repetit de frases fetes ho corrobora perfectament, i també el vocabulari. Sobre aquest

substrat, però, hi havia també el pòsit inevitable d'una formació, continuada i tenaç, de lectures de tota mena, en català, castellà o francès.

El tractament i la selecció dels temes escollits ens parlen d'un home d'acció, preocupat per l'emancipació social i la defensa dels drets individuals i col·lectius del nostre poble. Un home de cultura universal, fidel a les arrels, generós, participatiu, animador. Un model de vida austera, desinteressada i neta, com ell mateix atribuïa a Camilo Torres i *Che Guevara*, però en un marc geogràfic i polític diferent. Un home que s'entusiasmava davant d'un paisatge entranyable o d'una obra bella i que alhora no traïa la classe a la qual pertanyia.

Josep Clara és historiador.

Enric Marquès en un sopar de redactors d'El Punt.

Antologia d'urgència

CAMILO TORRES I CHE GUEVARA

En la seva sol·licitud per retornar a l'estat laic, Camilo Torres havia explicat que el cristianisme –com a messianisme– i els estudis de sociologia –com a tècnica– l'havien portat a la convicció de la necessitat d'una revolució per «realitzar l'amor que els homes han de tenir pel proïsme». És el llenguatge d'un militant cristià, i el del Che el d'un revolucionari marxista: «Tots els dies s'ha de lluitar perquè aquest amor a la humanitat vivent es transformi en fets concrets, en actes que serveixin d'exemple, de mobilitació». En l'essencial, tots dos coincidien: la necessitat de la lluita antiimperialista i del socialisme com a solució única als problemes del seu continent.

Ambdós foren un model de vida austera, desinteressada i neta. I encara que els seus botxins s'esforcessin a fer desaparèixer llurs cadàvers, la mitologia popular revolucionària de la seva terra i del món sencer els té ben presents.

«Actualidad de Camilo Torres», *Presència*, 17-VIII-68.

LES CASES I EL RIU

Les cases del riu són part de la fibra històrica, estètica, sociològica, fisiològica, sentimental, problemàtica de Girona. Les cases del riu i el riu: l'Onyar, corrent jugular de la ciutat. Corrent capriciós, artèria baròmetre de les secades, de l'encaixonament geològic de la ciutat, manantial escàs i de poca llargada, torrent impetuós i salvatge en les riades. Que n'és de bonic, l'Onyar, quan s'empenya! I això que ens perjudica, aleshores. És la dramàtica dualitat de l'Onyar, de la naturalesa. És la misteriosa relació dels gironins amb el riu: les successives administracions han fet veure que actuaven de debò per pal·liar els seus efectes, però, de fet, el subconscient gironí accepta, o es resigna, que quan torni a «baixar» ens agafi amb els pixats al ventre.

«La genuïna imatge de Girona», *Punt Diari*, 13-X-83.

ELS CATALANS

Els castellanoparlants no dubtaren gaire, guanyaven terreny, imposaven la seva llengua. Els catalans, afables, desempolsaven un castellà de circumstàncies, d'artificial conreu; imposat, d'altra banda, per la secular administració mesetària, els diaris, la ràdio i la televisió. No va haver-hi forceig, ni resistència, ni recriminació. No va haver-hi cap símptoma de discriminació. Els nou arribats decidiren imperativament la llengua de relació. Els catalans s'hi van haver d'adaptar: tradicionalment sotmesos, varen privilegiar la relació humana, l'hospitalitat, per damunt de llur dret.

Tanmateix, ell sabia molt bé (ho havia pogut experimentar en altres ocasions) que, els seus veïns o d'altres, continuarien criticant els nostres costums, la nostra manera de fer i de ser, que malparlarien de nosaltres. Que mirarien d'acomplexar-nos, en la nostra pròpia terra. Com si en fóssim estrangers.

«Una qüestió de consciència», *Punt Diari*, 11-IX-83.

ART I SOCIETAT

Avui, aproximadament, les coses es presenten així: d'un cantó hi ha la impressionant renovació, la fantàstica desclosa de les diverses realitzacions de l'art contemporani; de l'altre, l'escassa funcionalitat que aquest ocupa en la vida pública. Elaborat i exhibit, freqüentment, en «vas clos», és consumit i acapat per limitadíssims cercles socials. Diríem que la societat actual, ideològicament periclitada, mitifica l'art, el converteix, essencialment, en objecte de cobejoses inversions capitalistes; en modern fetitxisme: és la sacralització de l'art i de l'artista. Aquest esdevé, malgrat ell o amb el seu consentiment, una «vedette» del sistema que fabrica els moderns mites per a l'alienadora diversió de les masses en suplantació dels exaltants objectius que no pot oferir, a conseqüència de l'esfondrament dels anacrònics valors de reminiscència medieval, en els quals encara es recolza.

«L'art, l'artista i la societat», *Presència*, 13-XII-69.